"OILAVIY SHAJARANING GENEALOGIK KONSTRUKT SIFATIDA FALSAFIY-TARIXIY TAHLILI"

Shaxrisabz Davlat Pedagogik instituti

Pedagogika yunalishi 2-bosqich 2-24guruh

talabasi Boltayeva Dilso‘z Furqat qizi

dilsuzboltayeva@gmail.com

Annotasiya

Mazkur maqola oila shajarasi (nasabnoma) tushunchasini nafaqat biologik meros, balki ma’naviy, ijtimoiy va madaniy hodisa sifatida chuqur falsafiy-tarixiy nuqtai nazardan o‘rganadi. Tadqiqotda Boltayeva Dilso‘z Furqat qizini oila a’zolari ota va ona tomonidan nasab daraxti misolida olib borilib oila shajarasi (nasabnoma) tushunchasini nafaqat biologik meros, balki ma’naviy, ijtimoiy va madaniy hodisa sifatida chuqur falsafiy-tarixiy nuqtai nazardan o‘rganadii.

Kalit so‘zlar

Genealogik konstrukt, Nasab epistemologiyasi, "Yetti avlod" konsepsiyasi, Tarixiy diskurs va shajara, Oila shajarasining madaniy konstruktsiyasi, Oila terapiyasi va shajara,Diniy-manaviy nasabnomalar.

Kirish

Zamonavij insoniyatning global migratsiya, urbanizatsiya va raqamlashuv jarayonlari qarshisida turgan eng dolzarb mavjudiyat muammolaridan biri –

shaxsning o‘z o‘zligini, ildizlarini va jamiyatdagi ontologik joyini anglash masalahasidir. Bu mulohazalar kontekstida oila shajarasi (nasabnoma) tushunchasi nafaqat qadimiy an’ana yoki biologik meros ro‘yxati sifatida, balki insonning tarixiy-biyografik o‘lchovi, ma’naviy davomiylik vositasi va ijtimoiy identifikatsiyaning murakkab konstrukti sifatida yangi falsafiy-tarixiy talqinni talab qilmoqda.

O‘zbek madaniy-ma’naviy an’analarida "yetti boboning siri", "o‘n besh avlodning izi" kabi tushunchalar shajarani bilishning nafaqat shaxsiy, balki jamoaviy ahamiyatini ta’kidlaydi. Ammo, bugungi kunda bu an’ana nafaqat an’anaviy shaklda, balki zamonaviy texnologik va metodologik yondashuvlar – DNK testlari, raqamli arxivlar, virtual genealogik platformalar vositasida yangi shakllarda qayta qurilmoqda. 2026-yil 1-sentyabrdan O‘zbekistonda "Shajara" nomli milliy axborot tizimining joriy etilishi esa bu jarayonni davlat siyosati darajasiga ko‘tarib, uning ilmiy-tahliliy asoslarini chuqurlashtirish zaruratini yanada oshirmoqda

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotning dolzarb masalasi quyidagicha shakllantirilishi mumkin: zamonaviy jamiyatda oila shajarasi an’anaviy "nasabnoma" tushunchasidan falsafiy, tarixiy va ijtimoiy jihatdan qanchalik farq qiladigan murakkab genealogik konstrukt sifatida qayta talqin qilinmoqda va bu talqin shaxsning o‘zligini anglashiga qanday ta’sir ko‘rsatmoqda?

Ota tomon nasabining tarixiy tahlili

Boltayeva Dilso‘zning ota tomonidan nasabi Xumoyun buva Rayis (Rayis avlodi)

· Tarixiy davr va mavqe: Sovet davri . "Rayis" unvoni qishloq xo‘jaligi yoki mahalliy jamoa (masalan, kolxoz, sovxoz, mahalla) rahbari ekanligini ko‘rsatadi.

Bu davrda "rayis" jamoa manfaatlarini ifodalovchi, yuqori ijtimoiy obro‘ga ega bo‘lgan muhim shaxs hisoblangan.

Keyingi nasab vakili Sattor buva Rayis Tarixiy davr va mavqe: Sovet davri (1930-1980-yil) "Rayis" unvoni qishloq xo‘jaligi yoki mahalliy jamoa (masalan, kolxoz, sovxoz, mahalla) rahbari ekanligini ko‘rsatadi. Bu davrda "rayis" jamoa manfaatlarini ifodalovchi, yuqori ijtimoiy obro‘ga ega bo‘lgan muhim shaxs hisoblangan.

Bu avlod markaziy rejalashtirilgan iqtisodiyot va qat'iy ijtimoiy ierarxiya tizimida faoliyat olib borgan. Ularning hayoti davlatning har qanday sohada, ayniqsa qishloq xo‘jaligida chuqur aralashuvi bilan belgilangan. Ular ijtimoiy obro‘ni kasbiy muvaffaqiyat emas, balki jamoa oldidagi mas'uliyat orqali qozongan.

Nasabning yoriqn vakillaridan biri Sattorov Bolta hisobchi / Sattorov Furqat hisobchi (Hisobchi avlodi)

· Tarixiy davr va mavqe: Sovet Ittifoqining so‘nggi yillari va mustaqillikning dastlabki davri (1980-2000-yillar). "Hisobchi" kasbi o‘sha davrda iqtisodiyotda aniqlik va hisob-kitobga bo‘lgan ehtiyojning ortishi bilan bog‘liq. Bu, shuningdek, iqtisodiyotda qisman bozorga o‘tishning dastlabki belgisi bo‘lishi mumkin.

· Tahlil: Bu avlod o‘zlarining kasbiy qobiliyatlari (hisob-kitob qilish) orqali ijtimoiy mavqe qozongan. Ularning faoliyati davlat iqtisodidan bozor munosabatlariga asta-sekin o'tish jarayonida, ishonchli ma'muriy va moliyaviy boshqaruv zarurligini ko‘rsatadi. Otadan (Sattor Bolta) o‘g‘liga (Furqat) kasbning meros bo‘lib o‘tishi an'anaviy oilaviy qadriyatlar va kasbiy uzluksizlikni aks ettiradi.

Nasabning keyingi vakili

Boltayeva Dilsoʻz talaba (Talaba avlodi)

· Tarixiy davr va mavqe: Mustaqil va zamonaviy Oʻzbekiston (XXI asr). Talabalik davri shaxsning kelajakdagi yo'nalishi uchun asos boʻlib, ilg'or bilim va koʻnikmalarni egallash imkonini beradi. Familiyasida "Boltayeva" (ya'ni, "Bolta qizi") va otasining ismi "Sattorov" bir vaqtning oʻzida oilaviy nasab va zamonaviy shaxsiy identifikatsiyani ifodalaydi.

· Tahlil: Bu avlod global dunyo, axborot texnologiyalari va jamiyatda ayollarning oʻrni ortishi kontekstida faoliyat olib boradi. Talabalik unga oʻtmish avlodlaridan farqli ravishda, mustaqil kasbiy yoʻl tanlash imkoniyatini beradi. U zamonaviy Oʻzbekistonda ta'lim va shaxsiy rivojlanishning yangi imkoniyatlari ramzidir.

Ona tomonidan nasabiy tarixi

Moʻmin Joʻrayev Oq soqol , Koʻchim Moʻminov oqsoqol, Roʻziqul Koʻchimov dehqon, E’tibor Koʻchimova ,

Oila shajarasining boshlang'ich nuqtasi. "Oq soqol" laqabi uning jamiyatdagi obroʻli mavqei, donoligi va maslahat beruvchi sifatidagi mavqeini koʻrsatadi. Bu unvon, ehtimol, u yashagan mahalla yoki qishloqdagi eng nufuzli kishilarga berilgan.

Koʻchim Moʻminov (Oqsoqol)

· Asosiy ma'lumot: Moʻmin Joʻrayevning farzandi. Otasining unvoni va e'tirof etilgan ijtimoiy mavqeini davom ettirish, shuningdek otasining "oqsoqol"

laqabini meros qilib olish uning ham jamiyatda hukmron va hurmatga sazovor shaxs ekanligini ko'rsatadi.

Roʻziqul Koʻchimov (Dehqon)

· Asosiy ma'lumot: Koʻchim Moʻminovning farzandi. Avlodlardan oʻtib kelayotgan nomlar davom etmoqda, ammo uning "dehqon" kasbi aniq belgilab qoʻyilgan. Bu muhim oʻzgarish: obroʻ ilgari otalarning laqabi va mavqeidan kelib chiqsa, unda esa shaxsiy ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatdan kelib chiqadi.

E’tibor Koʻchimova (uy bekasi)

· Avlod oʻrni va madaniy kontekst: "Koʻchimov" familiyasi otasi (Roʻziqul) ismidan kelib chiqqan. "Uy bekasi" holati u asosan oilaviy mas'uliyat, uy va farzandlar tarbiyasiga bagʻishlangan hayot kechirganini anglatishi mumkin. Bu, ayniqsa kecha avlodlar davrida ayollar uchun umumiy ijtimoiy rol boʻlgan.

Boltayeva Dilsoʻz ma'lumotli, mustaqil kasbga ega zamonaviy ayol sifatida rivojlanmoqda. Oʻtmishdagi "E’tibor Koʻchimova"ga nisbatan uning rolida yaqin kelajakda shaxsiy kasbiy salohiyat ijtimoiy mavqe asosiga aylanadi.

Boltayeva Dilsoʻz ma'lumotli, mustaqil kasbga ega zamonaviy ayol sifatida rivojlanmoqda. Oʻtmishdagi "E’tibor Koʻchimova"ga nisbatan uning rolida yaqin kelajakda shaxsiy kasbiy salohiyat ijtimoiy mavqe asosiga aylanadi.

Boltayeva Dilsoʻz oilasi shajarasi zamonaviy Oʻzbek oilasining dinamik rivojlanishi, an'anaviy qadriyatlar bilan zamonaviylikning uygʻunligi va ayollarning ijtimoiy-ma'naviy faollashuvining yorqin namunasi hisoblanadi. Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, oila shajarasi nafaqat biologik naslnoma, balki ma'naviy meros, kasbiy an'analar va jamiyat taraqqiyotining tirik yoritgichidir.

1.Oilaviy shajara va og‘zaki tarix manbalari (muallif to‘plami).

2.Qurbonova B.N. “O‘zbek oilasidagi milliy tarbiya mazmuni”. Цифровизация современного образования: проблема и решение. 1-son, 2023, 204–206-betlar.

3.H. Abdukrimova, Ya. Nurumbekova - Oila pedagogikasi.

4.Oilaviy qadriyatlar va an'analar to'g'risidagi ilmiy-pedagogik adabiyotlar.